

Brüssel, 10.2.2023
COM(2023) 68 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE,
mis on esitatud vastavalt liidu tolliseadustiku artiklile 278a ja milles käsitletakse
tolliseadustikuga ette nähtud elektrooniliste süsteemide väljatöötamisel tehtud
edusamme

{SWD(2023) 29 final}

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE,

mis on esitatud vastavalt liidu tolliseadustiku artiklile 278a ja milles käsitletakse tolliseadustikuga ette nähtud elektrooniliste süsteemide väljatöötamisel tehtud edusamme

Sisukord

1. SISSEJUHATUS	2
2. TAUSTTEAVE	2
3. LIIDU TOLLISEADUSTIKU KOHASTE ELEKTROONILISTE SÜSTEEMIDE PROJEKTIDE METOODIKA	3
4. LIIDU TOLLISEADUSTIKU KOHASTE ELEKTROONILISTE SÜSTEEMIDE PUHUL TEHTUD EDUSAMMUDE ÜLDINE ÜLEVAADE.....	4
4.1 2022. aastaks lõpule viidud projektid	4
4.2 Käimasolevad projektid.....	4
4.2.1 Üleeuroopalised projektid.....	4
4.2.2 Liikmesriikide projektid	9
4.3 Liidu tolliseadustiku kohaste IT-süsteemide rakendamise seotud viivituste oht.....	10
4.4 Leevendusmeetmed	12
5. KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED	14

1. SISSEJUHATUS

Käesolev aruanne on komisjoni neljas aruanne, mis on esitatud vastavalt liidu tolliseadustiku¹ artiklile 278a ja milles käsitletakse liidu tolliseadustikuga ette nähtud elektrooniliste süsteemide väljatöötamisel tehtud edusamme². Selle aasta aruandes käsitletakse jätkuvaid edusamme elektrooniliste süsteemide arendamisel ja kirjeldatakse alates liidu tolliseadustiku jõustumisest toimunud edasiminekut täielikult digitaalse tollikeskkonna suunas. Sel eesmärgil tuginetakse selles liidu tolliseadustiku tööprogrammile,³ mida käsitatakse eduaruannete alusena.

Liidu tolliseadustiku tööprogrammis loetletud projektid võib jagada kolme süsteemide kategooriasse:

- i) **üksteist üleeuroopalist kesksüsteemi**, mille peab välja töötama või mida peab uuendama komisjon (nende puhul on sageli vaja, et liikmesriigid töötaksid välja riiklikud süsteemid või uuendaksid neid);
- ii) **kolm detsentraliseeritud üleeuroopalist süsteemi**, mille peab välja töötama või mida peab uuendama komisjon, kuid millel on oluline riiklik komponent, mille peavad kasutusele võtma liikmesriigid, ja
- iii) **kolm riiklikku süsteemi**, mille peavad välja töötama või mida peavad uuendama liikmesriigid ise.

Käesolevas aruandes analüüsitakse kõigi kolme kategooria süsteemide puhul tehtud märgatavaid edusamme ning kirjeldatakse iga projekti eesmärke, ülesehitust ja kavandamist. Selle põhjal tuuakse välja võimalikud viivitused, kui need on kindlaks tehtud, ning kavandatud leevendusmeetmed. Liidu tolliseadustiku tööprogrammi rakendamisel tehtud edusammude üldine hinnang on kokku võetud käesoleva aruande järeldustes (5. jagu); selles märgitakse, et kui ülejäänud projektidest mõned edenevad plaanipäraselt, esineb teiste puhul (eeskätt riiklikud süsteemid) õigusaktides ettenähtud tähtaegade ületamist, mistõttu pidi komisjon tegema erandeid. Üksikasjalikum teave iga projekti kavandamise ja seisu kohta on esitatud koos käesoleva aruandega avaldatavas komisjoni talituste töödokumendis⁴.

2. TAUSTTEAVE

Liidu tolliseadustik jõustus 1. mail 2016 ning sellega ja sellesse 2019. aastal tehtud muudatusega⁵ kehtestati IT-süsteemide ülemineku ja rakendamisega seotud projektide järkjärgulise lõpuleviimise tähtaegadeks 2020., 2022. ja 2025. aasta. Liidu tolliseadustiku artikliga 278 on ette nähtud, et tolliformaalsuste täitmiseks võib olemasolevaid elektroonilisi ja paberipõhiseid süsteeme kasutada (nn üleminekumeetmed) seni, kuni liidu tolliseadustiku kohaselt kavandatud uued või uuendatud elektroonilised süsteemid on töövalmis. Üleminekumeetmete kohaldamine tuleb lõpetada, kui asjakohased elektroonilised süsteemid on paigas.

Selleks et toetada keerukat elektroonilist üleminekut täielikult digitaalsele tollikeskkonnale, on liidu tolliseadustiku tööprogrammis kõikidele elektroonilistele süsteemidele (ja nende võimalikele etappidele) kehtestatud tähtajad ajavahemikuks 2020–2025.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. oktoobri 2013. aasta määrus (EL) nr 952/2013, millega kehtestatakse liidu tolliseadustik (ELT L 269, 10.10.2013, lk 1–101).

² Komisjoni aruanded Euroopa Parlamendile ja nõukogule:

2019: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A52019DC0629>

2020: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/ALL/?uri=CELEX:52020DC0806>

2021: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/ALL/?uri=CELEX:52021DC0791>.

³ Komisjoni 13. detsembri 2019. aasta rakendusotsus (EL) 2019/2151, millega kehtestatakse liidu tolliseadustikuga ette nähtud elektrooniliste süsteemide väljaarendamise ja kasutuselevõtmise tööprogramm (ELT L 325, 16.12.2019, lk 168–182).

⁴ Komisjoni talituste töödokument, mis on lisatud Euroopa Parlamendile ja nõukogule esitatud liidu tolliseadustiku artikli 278a kohasele komisjoni aruandele tolliseadustikuga ette nähtud elektrooniliste süsteemide väljatöötamisel tehtud edusammude kohta (SWD(2023) 29 final).

⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. aprilli 2019. aasta määrus (EL) 2019/632, millega muudetakse määrust (EL) nr 952/2013, et pikendada muude meetmete kui liidu tolliseadustikuga ette nähtud elektrooniliste andmetöötlusvahendite kasutamist üleminekuperioodil (ELT L 111, 25.4.2019, lk 54–58).

Artikli 278a kohaselt peab komisjon esitama igal aastal aruande elektrooniliste süsteemide kasutuselevõtul tehtud edusammude kohta. Sel eesmärgil kogus komisjon asjakohast teavet järgmiste allikate kaudu.

1) Riiklikud kavad, mille liikmesriigid peavad esitama kaks korda aastas (jaanuar ja juuni)

2) Komisjoni talituste ja liikmesriikide seas tehtud küsitlus edusammude kohta

Küsitluse raames koguti nii liikmesriikidelt kui ka komisjonilt teavet kavade täitmisel tehtud tegelike edusammude kohta. Küsitluse tulemusel saadi nii kvantitatiivseid andmeid tähtaegade ja saavutatud või saavutamata vahe-eesmärkide kohta kui ka kvalitatiivseid andmeid, st üksikasjalikke kirjeldusi, mis käsitlevad projektide eeldatavat keerukust, eesseisvaid ülesandeid, eeldatavaid riske, viivitusi ja nende põhjuseid ning kavandatud ja/või võetud leevendusmeetmeid.

3) Eriuuring riiklike projektide rakendamise kohta

Riiklike projektide rakendamisel tehtud edusamme käsitlev eriuuring andis üldise ülevaate liikmesriikide edusammudest saabumisteate, esitamisteate, ajutise ladustamise, eriprotseduuride teise komponendi ja riiklike impordisüsteemide uuendamise valdkonnas, pidades silmas liidu tolliseadustiku eelseisvat tähtaega, milleks on 31. detsember 2022.

4) Kahepoolsed kõrgetasemelised kohtumised komisjoni maksunduse ja tolliliidu peadirektoraadi (DG TAXUD) ning liikmesriikide tolliasutuste IT-osakondade vahel

Komisjon sai küsitluste tulemusena selge ülevaate iga süsteemi olukorrast. Siiski peeti oluliseks saada ajakohaseid teadmisi, mis annaksid täieliku ja täpse ülevaate iga liidu tolliseadustiku kohase projekti seisust liikmesriikides ning võimaldaksid mõista liikmesriikide ees seisvaid probleeme ja pakkuda ideid probleemsete olukordade lahendamiseks. Seetõttu korraldati iga liikmesriigi tolliasutuse IT-osakonnaga kahepoolseid kõrgetasemelisi kohtumisi.

5) Üleeuroopaliste koordineerimis- ja järelevalveprogrammide tulemused

Käesolev aruanne sisaldab ka analüüsi, mis põhineb üksikasjalikumal tabelil, mille liikmesriigid on esitanud transiidi ja ekspordi valdkonna peamiste detsentraliseeritud üleeuroopaliste süsteemide puhul alates 2020. aastast kohaldatavate koordineerimisprogrammide raames.

Selleks et anda täielik ülevaade 2022. aastal saavutatud edust, kirjeldatakse käesolevas aastaaruandes **30. juuni 2022. aasta seisuga tehtud edusamme**, kaasa arvatud neid, mis **tehakse eeldatavasti 31. detsembriks 2022.**

3. LIIDU TOLLISEADUSTIKU KOHASTE ELEKTROONILISTE SÜSTEEMIDE PROJEKTIDE METOODIKA

Liidu tolliseadustiku kohaste projektide hiljutiste arenduste käigus on projektide metoodikat optimeeritud. Tööprotsesside modelleerimist, andmete modelleerimist ja tehnilisi kirjeldusi on arendatud paralleelselt ning seda on tehtud algusest peale tihedas koostöös nii komisjoni kui ka liikmesriikide õigus-, äri- ja IT-ekspertidega. Komisjon ja liikmesriigid võtavad liidu tolliseadustiku kohaste elektrooniliste süsteemide arendamiseks kasutusele paindlikumaid protsesse ning pakuvad seega kiiremate ja paremini hallatavate tarkvaraväljalasetega kasutajafunktsioone, mida on võimalik järk-järgult juurutada.

Komisjon ja liikmesriigid kohtuvad korrapäraselt, et määrata kindlaks ja leppida kokku iga üleeuroopalise süsteemi projektidokumendid. Lisaks konsulteerib komisjon kaubanduskontaktide töörühma kaudu süstemaatiliselt kaubandusringkondadega. Liikmesriigid on kohustatud hoidma oma kauplejatega otsesidemeid seoses riiklike kavade ja äridokumentidega. Suur ülesanne on tagada olemasolevate süsteemide tõrgeteta toimimine uute süsteemide väljatöötamise ajal. Kui uued süsteemid

on valmis, on esmatähtis tagada sujuv üleminek olemasolevatelt süsteemidelt uuendatud süsteemidele. See on ülioluline, tagamaks et üleminek ei mõjuta kaubandus- ja tollitoiminguid.

4. LIIDU TOLLISEADUSTIKU KOHASTE ELEKTROONILISTE SÜSTEEMIDE PUHUL TEHTUD EDUSAMMUDE ÜLDINE ÜLEVAADE

Liidu tolliseadustiku tööprogramm hõlmab 17 projekti, mille tulemusel võetakse kasutusele nõutavad elektroonilised süsteemid, sealhulgas 14 üleeuroopalist projekti, mille eest vastutavad komisjon ja liikmesriigid üheskoos, ning kolme projekti, mille eest vastutavad ainult liikmesriigid.

4.1 2022. aastaks lõpule viidud projektid

Komisjon saab teatada, et edukalt on kasutusele võetud järgmised uued või uuendatud süsteemid:

- liidu tolliseadustiku kohane registreeritud eksportijate süsteem – *REX* (uus): võeti kasutusele 2017. aastal;
- liidu tolliseadustiku kohane tolliotsuste süsteem – *CDS* (uus): võeti kasutusele 2017. aastal;
- liidu tolliseadustiku kohane kauplejate otsejuurdepääs Euroopa teabesüsteemidele – *UUM&DS* (ühtne kasutajahaldus ja digiallkiri) (uus): võeti kasutusele 2017. aastal;
- liidu tolliseadustiku kohane ettevõtjate registreerimise ja identifitseerimise süsteem 2 – *EOR12* (uuendus): võeti kasutusele 2018. aastal;
- liidu tolliseadustiku kohane süsteem „Järelevalve 3“ – *SURV3* (uuendus): võeti kasutusele 2018. aastal;
- liidu tolliseadustiku kohane siduv tariifiinformatsioon – *BTI* (uuendus): võeti kasutusele 2019. aastal;
- liidu tolliseadustiku kohane volitatud ettevõtja süsteem – *AEO* (uuendus): võeti kasutusele 2019. aastal;
- liidu tolliseadustiku kohane eriprotseduuride teabevahetuse süsteem – *INF* (uus): võeti kasutusele 2020. aastal;
- liidu tolliseadustiku kohane impordikontrollisüsteem 2 – 1. väljalase – *ICS2 – Release 1* (uuendus): võeti kasutusele 2021. aastal.

4.2 Käimasolevad projektid

Käimasolevate projektide puhul on käesoleva aruande eesmärk tuua esile 2022. aastal tehtud saavutused, aga ka selgitada välja riiklike projektide rakendamisel tekkinud probleemid.

Üleeuroopalisi projekte, mis on kavas ellu viia aastatel 2023–2025, kirjeldatakse punktis 4.2.1. Neist projektidest nelja elluviimise ajavahemik lõpeb 2023. aastal.

Käesolevas aruandes keskendutakse punktis 4.2.2 nimetatud kolme riikliku projekti, st saabumisteate, esitamisteate ja ajutise ladustamise, eriprotseduuride teise komponendi ning riiklike impordisüsteemide uuendamise projekti rakendamisele. Need süsteemid on kavas kasutusele võtta 31. detsembriks 2022, nagu on sätestatud liidu tolliseadustikus. Tuginedes varasemates liidu tolliseadustiku iga-aastastes eduaruannetes kirjeldatud riskile, on mitu liikmesriiki siiski komisjonile teatanud, et nad ei suuda liidu tolliseadustikus sätestatud kuupäeva järgida.

4.2.1 Üleeuroopalised projektid

Üleeuroopaliste projektide puhul koostati 2022. aastal ja lepiti kokku hulk IT-projektide dokumente, mis on aluseks süsteemide arendustööle.

Need üleeuroopalised projektid on spetsiifilise arhitektuuriga, mis mõnikord nõuab kesksete ja riiklike komponentide kombineerimist ja projekti elluviimist ühes või mitmes etapis, ja need peavad liidu

tolliseadustiku artikli 278 lõike 3 kohaselt valmima hiljemalt 31. detsembriks 2025. Alljärgnevalt kirjeldatakse iga projekti sisu ja edusamme.

- 1) **Liidu tolliseadustiku kohane tagatiste haldamine – GUM** (uus). Eesmärk on tagada eri liiki tagatiste reaalajas jaotamine ja haldamine kogu ELis. Tagatiste töötlemise kiiruse, jälgitavuse ja elektroonilise järelevalve paranemine tolliasutuste vahel peaks aitama kiiremini avastada juhtumeid, kus tagatise peetakse kehtetuks või ebapiisavaks, et katta tekkinud või võimalik võlg. Detsentraliseeritud komponent *GUM 2* tuleb välja töötada riiklikul tasandil, andes liikmesriikidele võimaluse lisada funktsioone,⁶ mis on vajalikud ainult riiklikul tasandil (nt riiklikud tagatised).

Edusammud: pidades silmas liidu tolliseadustiku tööprogrammis sätestatud õiguslikke vahe-eesmärke, on komisjon *üleeuroopalise GUMiga* seotud 1. komponendi tehniliste kirjelduste koostamise 30. septembriks 2022 lõpule viinud ja liikmesriigid peaksid *riikliku tagatiste haldamise süsteemiga* seotud 2. komponendi tehniliste kirjelduste koostamise lõpule viima 30. novembriks 2024.

Seoses *riikliku tagatiste haldamise süsteemiga* on liikmesriigid märkinud, et projekti õigeaegse elluviimise riskitase on valdavalt madal ja keerukus on keskmine/väike. Neli liikmesriiki on teatanud, et süsteemi riiklik komponent on nüüd kasutusele võetud, ja ainult kaks liikmesriiki eeldavad viivitusi töövalmidusega seotud vahe-eesmärkide täitmisel.

- 2) **Liidu tolliseadustiku kohane impordikontrollisüsteem 2 – ICS2** (uendus). Eesmärk on tugevdada tarneahela ohutust ja turvalisust, parandades andmete kvaliteeti, kataloogimist, kättesaadavust ja jagamist seoses saabumiseelsete teadetega (edaspidi „sisenemise ülddeklaratsioonid“) ning seonduva riski- ja kontrolliteabega. Projekt hõlbustab eelkõige liikmesriikidevahelist koostööd riskianalüüsi protsessis. Projekt valmib kolme väljalaskena, et üleminek oleks iga transpordiliigi puhul teostatav.

Edusammud: jätkub 2. väljalaske arendustöö, mis põhineb 1. väljalaskel. Teine väljalase hõlmab uusi tegevusmudeleid, mis kajastavad tegevusvajadusi, eeskirju ja kasutajaliideseid, muutes ajastuse, andmete kvaliteedi ja andmete järjepidevuse eeskirjad keerukamaks ning lisades mitme toimiku ja saabumisteate sidumise võimaluse.

Praegu on probleemiks üleminek 1. väljalaskelt 2. väljalaskele, võttes arvesse selle erinevaid üleminekuperioode. Üleminekustrateegia valmis ja avaldati 2021. aastal ning ööpäevaringse kriisiohje protokollides ja menetlustes lepiti kokku ja need edastati kõigile liikmesriikidele. Praegu koostavad liikmesriigid riigi tasandi funktsionaalseid ja tehnilisi kirjeldusi ning lähtuvad selles tegevuses maksunduse ja tolliliidu peadirektoraadi esitatud ühistest ELi kirjeldustest. Liikmesriigid on osutanud suuremale keerukusele oma arengualastes edusammudes, eelkõige seoses kolmandate riikide kaubanduse sidusrühmade arvu suurenemisega ja nende testimisvalmidusega. Sellega kaasnevad liikmesriikide õigeaegse valmisoleku ja kaubandusega seotud riskid.

Töö 2. väljalaske tegevussuuniste kogumikuga viidi 2022. aasta esimeses kvartalis lõpule ning samal ajal ajakohastati 2. väljalaske toimingute hõlmamiseks talitluspidevuse kava. 2022. aasta aprillis avaldati liikmesriikide ja ettevõtjate jaoks läbivat korraldust käsitlev dokument. Selleks et valmistada liikmesriikide tolliasutusi ette ICS2 vastavustestimiseks, korraldati 2022. aasta teises kvartalis koolituskampaaniad. Vastavustestimist alustati 2022. aasta kolmandas kvartalis.

ICS2 väljatöötamise seisu käsitlevate andmete kohaselt keskenduvad liikmesriigid praegu 2. väljalaskele.

- 3) **Liidu tolliseadustiku kohane liidu staatust tõendav dokument – PoUS** (uus). See on ette nähtud kõigi selliste tõendite talletamiseks, haldamiseks ja väljaotsimiseks, millega kauplejad tõendavad oma kauba liidu staatust. Seda projekti saab rakendada nii keskselt kui ka riiklikult, kuid paljud liikmesriigid on selgelt väljendanud oma kavatsust kasutada

⁶ Lisaks GUMi 1. komponendi ühistele funktsioonidele.

komisjoni väljatöötatud kesksüsteemi. Kuna liidu tolliseadustiku kohase tolli kaubamanifesti rakendamine liidu staatust tõendava dokumendina ja Euroopa merenduse ühtsete kontaktpunktide kasutuselevõtt on omavahel seotud, viiakse projekt ellu kahes etapis, et vältida ebakõlasid ja vähendada riske.

Edusammud: seoses projekti *PoUS 1. etapiga* valmisid 2022. aasta esimeses kvartalis tehnilised kirjeldused ja süsteemikirjeldused. Selles projektis kasutatakse välearendusel põhinevat arendusmeetodit ja see kulgeb vastavalt liidu tolliseadustiku tööprogrammiga ette nähtud ajakavale⁷.

Käesoleva dokumendi koostamise ajal on ehitusetapp pooleli ja see peaks jõudma lõpule 2022. aasta novembris. Vastavustestimine peaks algama veel 2022. aastal.

Seoses projekti *PoUS 2. etapiga* kiitsid liikmesriigid 2021. aasta teises kvartalis heaks tolli kaubamanifesti funktsionaalsed kirjeldused ning 2023. aasta esimeses kvartalis peaks algama tehniliste ja süsteemikirjelduste koostamine. Tehnilise rakendamise alase töö ja hiljutiste õiguslike arutelude tulemusena viidi funktsionaalsete kirjelduste ühtlustamiseks läbi muudatuste juhtimisega seotud tegevus.

Juhiti tähelepanu sellele, et projekti *PoUS 2. etapi* tolli kaubamanifesti kasutuselevõtu kuupäev (2. juuni 2025) ei ole täielikult kooskõlas Euroopa merenduse ühtsete kontaktpunktide keskkonna kasutuselevõtu kuupäevaga (15. august 2025). Võttes arvesse, et *PoUS* süsteem peaks ühtsete kontaktpunktide keskkonna kaudu saama märkimisväärset arvu tolli kaubamanifeste ning et nende kuupäevade erinevus tekitab kaubandusele tarbetut koormust, on kavas tagada nende kahe projekti elluviimise kuupäevade ühtlustamine.

- 4) **Liidu tolliseadustiku kohane keskne imporditollivormistus – CCI** (uus). Eesmärk on võimaldada kauba suunamist tolliprotseduuridele keskse tollivormistusega ning aidata seeläbi ettevõtjatel oma äritegevust tolliga seoses tsentraliseerida. Asjaomased tolliasutused kooskõlastavad omavahel tollideklaratsiooni töötlemise ja kauba ringlusse lubamise. Süsteem põhineb uutel riiklikel impordisüsteemidel ja võimaldab keskse tollivormistuse automatiseeritud toimimist Euroopa tasandil.

Edusammud: seoses projekti *CCI 1. etapiga* alustati alates 2022. aasta esimesest kvartalist eestvedavate liikmesriikidega vastavuse eeltestimist ning üks liikmesriik kavatses viia oma testimistegevuse lõpule 2022. aasta detsembriks ja võtta 2023. aasta esimeses kvartalis kasutusele standarddeklaratsiooniga CCI.

Süsteemi täielikkuse hindamise puhul teatas ligikaudu 75 % liikmesriikidest, et süsteemi arendamine kulgeb kavakohaselt. Mitu liikmesriiki on siiski teatanud, et praeguses etapis lükkub süsteemi kasutuselevõtt edasi, ületades liidu tolliseadustiku tööprogrammis kindlaks määratud tähtaega. See võib tähendada, et mõned kauplejad, kes soovivad kasutada kõigi oma toimingute puhul kesket tollivormistust, võivad mõnes liikmesriigis tehingute puhul sellega viivitada.

Komisjon viis *CCI 2. etapi* tehniliste kirjelduste koostamise lõpule 30. juuniks 2022, st varakult enne kasutuselevõtuperioodi algust, mis oli kavandatud 2023. aasta oktoobrisse.

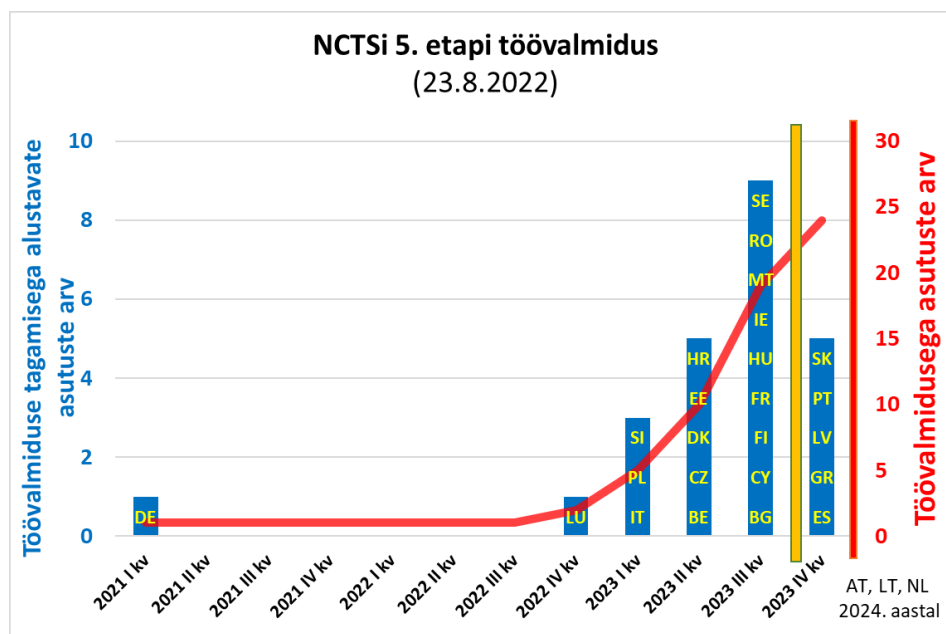
- 5) **Liidu tolliseadustiku kohane uus arvutipõhine transiidisüsteem – NCTS** (uendus). Uue arvutipõhise transiidisüsteemiga viiakse olemasolev liidu ja ühistransiidisüsteem vastavusse liidu tolliseadustiku uute nõuetega, sealhulgas viiakse teabevahetus vastavusse liidu tolliseadustiku andmenõuetega ning uuendatakse ja arendatakse liideseid, mis ühendavad selle süsteemi teiste süsteemidega.

Edusammud: pärast tehniliste kirjelduste heakskiitmist on *NCTSi 5. etapi* riiklikult arendataval osal olnud raskusi vajalike vahendite saamisega, kuna liikmesriikide tähelepanu pöördus prioriteetsematele valdkondadele. Töövalmiduses toimus märkimisväärne nihe 2023. aastasse ja eelkõige 2023. aasta neljandasse kvartalis, mis suurendab veelgi survet

⁷ Liidu tolliseadustiku tööprogrammi kohaselt võetakse komponent eeldatavasti kasutusele 2. juunil 2025.

1. detsembri 2023. aasta vahe-eesmärgi saavutamiseks. Üldiselt on kõik liikmesriigid teinud oma süsteemide kasutuselevõtul edusamme. Riiklike süsteemide kasutuselevõtu aeglane edenemine osutab siiski suurele viivituste ohule NCTSi 5. etapi valmimisel. Praegu on ülemineku täielikkus 48 %, kusjuures algselt oli ette nähtud 72 %. Sellest hoolimata on enamik liikmesriike teatanud, et nad on 1. detsembriks 2023 kavandatud suure ülemineku puhul graafikus.

Kõik liikmesriigid peale kolme kinnitasid oma kavatsust võtta NCTSi 5. etapp kasutusele kasutuselevõtu perioodil 2021. aasta esimesest kvartalist kuni 2023. aasta neljanda kvartalini. Seda on kajastatud joonisel 1. Kollane tulp tähistab tähtaega, mille jooksul liikmesriigid peavad valmistuma olemasolevate ekspordi- ja transiidisüsteemide sulgemiseks ning alustama uute süsteemide kasutamist, et olla valmis õigusaktides ettenähtud tähtajaks, mis on tähistatud punase tulbaga.

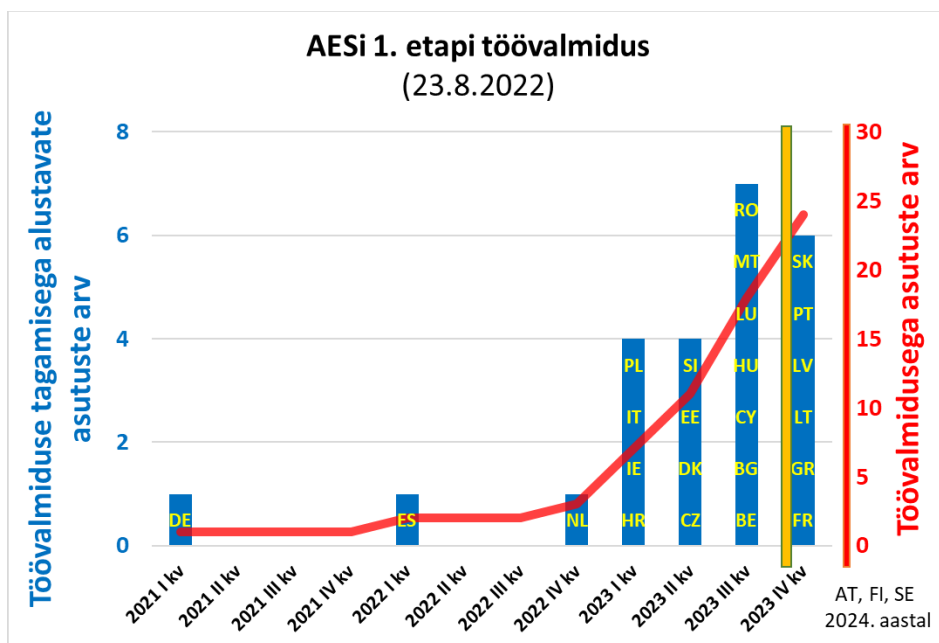
Joonis 1. NCTSi 5. etapi töövalmidus riiklike haldusasutuste tasandil

NCTSi 6. etapi (ühendus teiste süsteemidega) puhul kiitsid ITSC, ITCB ja ECCG 2021. aasta neljandas kvartalis heaks majandusliku põhjenduse ja visioonidokumendi. Funktsionaalsed ja tehnilised kirjeldused töötatakse välja paralleelselt, järkjärguliste protsesside raames. Vastavustestimist ja kasutuselevõttu võivad mõjutada mõned liikmesriigid, kes võtavad NCTSi 5. etapi kasutusele kavandatust hiljem.

- 6) **Liidu tolliseadustiku kohane automaatne ekspordisüsteem – AES** (nii olemasoleva üleeuroopalise süsteemi (projekti 1. komponent) kui ka olemasolevate riiklike ekspordisüsteemide (projekti 2. komponent) uuendamine). Eesmärk on rakendada liidu tolliseadustiku kohaseid kauba ekspordi ja väljaveo nõudeid. Üleeuroopalise AESiga seotud projekt hõlmab kauplejatele pakutavate liidu tolliseadustiku lihtsustuste rakendamist, et hõlbustada kauba ekspordi Euroopa äriühingute jaoks (nt keskse tollivormistusega), ning liidu tolliseadustikust tulenevaid kohustusi jälgida paremini ELi tolliterritooriumilt toimuvat kauba väljavedu, et vältida pettusi.

Edusammud: 2022. aasta esimese poole tipp hetkena alustas AESi 1. komponent rahvusvahelisel tasandil toimimist, kusjuures 2022. aasta aprillis osales selles kaks liikmesriiki. Veel viis liikmeriiki ühinevad tegevusega 2022. aasta lõpus ja 2023. aasta

alguses. Esinduslik arv liikmesriike on tehniliste kirjelduste väljatöötamisel edusamme teinud või selle lõpule viinud, kuid neli liikmesriiki ei ole nendega seotud tegevust veel alustanud. Ajanappusest tingitud nn suure ülemineku pealesurumise tõttu on üleminekuperioodid, mille liikmesriigid on oma kaubandusringkondadele välja pakkunud, üha kokkusurutumad, kui mitte täiesti kärbitud. Kõik liikmesriigid peale kolme kinnitasid oma kavatsust võtta süsteem kasutusele kasutuselevõtuperioodil 2021. aasta esimesest kvartalist kuni 2023. aasta neljanda kvartalini. Seda on kajastatud joonisel 2.

Joonis 2. AESi 1. komponendi töövalmidus riiklike haldusasutuste tasandil

Seoses AESi 2. komponendiga ehk riiklike ekspordisüsteemide uuendamisega on esinduslik arv liikmesriike tehniliste kirjelduste väljatöötamisel edusamme teinud või selle lõpule viinud, kuid kuue liikmesriigi teatel ei ole nad nendega seotud tegevust veel alustanud.

Ülejäänud üleeuroopaliste projektide seisu kohta võib **kokkuvõtteks** märkida, et komisjonil õnnestub tõenäoliselt liidu tolliseadustikus ja liidu tolliseadustiku tööprogrammis ettenähtud tähtaegadest kinni pidada ning saavutada tolli mitmeaastases strateegiakavas (2019) projektide puhul kindlaks määratud vahe-eesmärgid. Seoses nende üleeuroopaliste süsteemide riiklike komponentide kasutuselevõtuga liikmesriikides on kindlaks tehtud mõned viivituste ohud, eelkõige ICS2 2. väljalaske, CCI 1. etapi, AESi ja NCTSi 5. etapi puhul (vt punkt 4.3).

Samuti on oluline rõhutada, et liidu tolliseadustiku tööprogrammi rakendamist silmas pidades on komisjon 2022. aasta detsembriks eeldatavalt ellu viinud ligikaudu 87 % oma tegevusest (2021. aastal viidi lõpule 84 % kogu arendustööst). See protsendimäär põhineb ainult komisjonile määratud tegevuse põhilistel tulemusnäitajatel ega kajasta liikmesriikide elluviidud tegevust. Järgnevas ülevaates esitatakse maksunduse ja tolliliidu peadirektoraadi edusammude ja kavandamistöö väljavaated.

Tähtaeg	Lõpule viidud (%)
2022. aasta lõpuks	87 %
2023. aasta lõpuks	95 %

2024. aasta lõpuks	97 %
2025. aasta lõpuks	100 %

Joonis 3. Komisjoni arendustegevuse elluviimise hinnanguline määr (%)

Kuigi enamiku komisjoni enda projektitegevuste puhul ei sõltu rakendamine liikmesriikide edusammudest, avaldavad need mõju teatavat liiki tegevustele, näiteks üleeuroopalise süsteemi riikliku komponendi vastavustestimisele, mida komisjon ja liikmesriigid viivad läbi tihedas koostöös. Seetõttu võib öelda, et selle kaasneva mõju kaudu avaldavad konkreetsete liikmesriikide viivitused oma riiklike komponentide rakendamisel mõju üldistele saavutustele liidu tolliseadustiku rakendamisel.

4.2.2 Liikmesriikide projektid

Liikmesriigid peaksid oma **kolme täielikult riikliku projekti** ajakohastamise lõpule viima⁸. Arendustegevus on riigi tasandi ülesanne, kusjuures välisvaldkonna protsessi- ja andmenõuded on sätestatud liidu õigusaktides.

Kolm riiklikku projekti, mille tähtaeg on liidu tolliseadustiku artikli 278 lõike 2 kohaselt 31. detsembril 2022, on alljärgnevad.

- 1) **Liidu tolliseadustiku kohane saabumisteade, esitamisteade ja ajutine ladustamine** (AN, PN ja TS) – (uuendus). Eesmärk on määrata kindlaks riigi tasandil automatiseeritavad protsessid, mis on seotud transpordivahendi saabumise ja kauba esitamise teadetega ning ajutise ladustamise deklaratsioonidega vastavalt liidu tolliseadustikule. Selle projektiga toetatakse kauplejate ja tolli vahelise andmevahetuse ühtlustamist kõigis liikmesriikides.

Edusammud: juba eelmise aasta aruandes märgiti, et nõutavate riiklike süsteemide õigeaegne valmimine kõigis liikmesriikides on ohus. Liidu tolliseadustiku 2021. aasta eduaruandega võrreldes on märgata täiendavaid viivitusi. 2022. aasta lõpuks olid ANi, PNi ja TSi lõpule viinud vastavalt ainult neli, seitse ja kuus liikmesriiki – vt käesolevale aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendi punkt 3.1.2.

- 2) **Liidu tolliseadustiku kohased riiklikud impordisüsteemid** – NIS (uuendus). Eesmärk on rakendada kõiki liidu tolliseadustikust tulenevaid impordivaldkonnaga seotud protsessi- ja andmenõudeid. Liikmesriigid peavad esimese sammuna süsteemide valmimise suunas välja töötama oma tehnilised kirjeldused.

Edusammud: Liidu tolliseadustiku 2021. aasta eduaruandega võrreldes on märgata täiendavaid viivitusi. 2022. aasta lõpuks olid NISi uuendanud vastavalt liidu tolliseadustiku nõuetele ainult kümme liikmesriiki – vt käesolevale aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendi punkt 3.2.2.

- 3) **Liidu tolliseadustiku kohased eriprotseduurid** – SP (uuendus). Eesmärk on ühtlustada ja hõlbustada eriprotseduure (tolliladustamine, lõppkasutus, ajutine import ning sees- ja välistöötlemine). Liikmesriigid peavad oma riiklikes süsteemides tegema kõik nende eriprotseduuride jaoks vajalikud liidu tolliseadustiku kohased muudatused. Impordikomponent on osa liidu tolliseadustiku kohaste riiklike impordisüsteemide uuendamise projektist ning eriprotseduuride ekspordikomponent rakendatakse kooskõlas liidu tolliseadustiku kohase automaatse ekspordisüsteemi (AES) riikliku projektiga ja selle osana.

Edusammud: võttes arvesse vastastikust seotust riiklike impordisüsteemidega (uuendus) ja muid konkreetseid asjaolusid, ei suuda mitu liikmesriiki eriprotseduuride impordikomponendi puhul õigusaktides ettenähtud tähtaega järgida. 15 liikmesriiki nägid

⁸ See ajakava ei hõlma riikliku eriprotseduuride süsteemi ekspordikomponenti, mille tegevus ja planeerimine on seotud automaatse ekspordisüsteemiga (AES).

ette, et eriprotseduuride impordikomponendi arendustegevus viiakse lõpule 2022. aasta lõpuks – vt käesolevale aruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendi punkt 3.3.2. NISi uuendusega seoses teatatud uusimat arengut arvesse võttes ei pruugi mõned neist seda vaheeesmärki siiski täita. Olukord on parem eriprotseduuride ekspordikomponendi puhul, mille tähtaeg on 1. detsember 2023, kuna enamik liikmesriike kavandab kasutuselevõttu ettenähtud tähtaja jooksul.

Kokkuvõttes esines tehtud jõupingutustest hoolimata paljudes liikmesriikides viivitusi ja seetõttu ei ole neil võimalik liidu tolliseadustikus riiklike süsteemide töölerakendamiseks ettenähtud tähtaega (31. detsember 2022) järgida.

4.3 Liidu tolliseadustiku kohaste IT-süsteemide rakendamisega seotud viivituste oht

Komisjon on teinud oma vastutusalasse kuuluvate süsteemide arendamisel suuri edusamme ning õigusaktides ettenähtud tähtaegu ületavaid viivitusi ei ole tuvastatud ega ilmnenud. Lisaks ei ole teatatud ühestki suuremast riskist, mille tõttu kasutuselevõtt võiks hilineda. Kuigi käesolevas aruandes on komisjoni edusammud eristatud liikmesriikide edusammudest, kanduvad liikmesriikide viivitused teataval määral üle selliste üleeuroopaliste süsteemide nagu ICS2, CCI, AES ja NCTS arendamisele ning seega piiratud ulatuses ka komisjoni tegevusele. See puudutab näiteks pikemaajalisi investeeringuid vastavustestimiseks, üleeuroopaliseks koordineerimistoetuseks ja järelevalveks, abi andmist alternatiivsete riiklike arendus- ja kasutuselevõtukavade raames ning isegi üleminekuks ettenähtud kesksete komponentide pikemaajalist hooldust.

Kui vaadata **liikmesriikide üldist edasiminekut rakendamisel**, siis on nad teinud oma vastutusalasse kuuluvate süsteemide arendamisel järkjärgulisi edusamme, kuid enamasti kavandatust aeglasemalt, mille tulemusena on kujunenud olukord, kus ühe või mitme projekti puhul **on teatatud** õigusaktides ettenähtud tähtaegu ületavatest **viivitustest**.

Liikmesriigid esitasid teatatud viivituste õigustamiseks mitmesuguseid põhjendusi. Enamikku probleeme ja riske on täheldatud aastast aastasse ning need on mõjutanud liikmesriikide tegevuse edenemist ja põhjutanud kokkuvõttes viivitusi süsteemide arendamisel. Liikmesriigid nimetasid viivitusi põhjustavate probleemide ja riskide peamiste allikatena **finants- ja inimressursside nappust, e-kaubanduse käibemaksupaketi⁹ mõju ja sellest tingitud ümberkavandamist, COVID-19 pandeemia** põhjustatud erilisi töötingimusi, konkureerivaid prioriteete ning **Brexiti ja Ukrainas toimuva sõja** mõju tollile. Liikmesriigid osutasid ka sellele, et **riikide IT-taristud** ei suuda vastata projektide vajadustele, **töövõtjate suutlikkusega seotud probleemidele ja sõltuvusele teistest sidusrühmadest, üleminekule ja ettevõtjatega testimisele**, allhanke korras töö tellimiseks korraldatud **hankemenetluste** hilinemisele või ebaõnnestumisele ning **keerukate süsteemide integreerimisele liidu tolliseadustiku kohaste projektide puhul**.

Võttes arvesse, et liidu tolliseadustiku tööprogramm kehtestati 2019. aasta aprillis ning komisjon esitas üleeuroopaliste süsteemide funktsionaalsed ja tehnilised kirjeldused ettenähtud tähtajaks, näib juhtimise seisukohast problemaatiline, et endiselt on liikmesriike, kus ei ole hankelepinguid veel sõlmitud (komisjoni ja liikmesriikide tehtud hindamise ajal) või kus riiklikus hankemenetluses esineb olulisi probleeme.

Komisjon korraldas kahepoolseid kohtumisi, et arutada üksikute liikmesriikidega nende probleeme, rõhutada veel kord liidu tolliseadustiku kohaste projektide prioriteetsust ning anda nõu võimalike järeelmeetmete kohta. Sellega seoses **esitasid 24 liikmesriiki** kooskõlas liidu tolliseadustiku artikli 6 lõikega 4 **komisjonile ametliku taotluse erandite tegemiseks** riiklikes projektides 31. detsembri 2022. aasta tähtaega ületavate viivituste tõttu. Allpool on esitatud ülevaade liikmesriikide taotletud eranditest.

- **Saabumisteate** rakendamise puhul on erandit taotlenud järgmised liikmesriigid: Austria, Belgia, Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Horvaatia, Kreeka, Küpros, Luksemburg, Madalmaad, Malta, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Rumeenia, Slovakkia, Sloveenia, Taani, Tšehhi

⁹ Nõukogu 5. detsembri 2017. aasta rakendusmäärus (EL) 2017/2459 (ELT L 348, 29.12.2017, lk 32–33).

Vabariik ja Ungari. Samal ajal on Austria, Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Horvaatia, Küpros, Leedu, Läti, Madalmaad, Poola, Prantsusmaa, Rootsi, Rumeenia, Saksamaa, Sloveenia, Soome ja Ungari teatanud, et nad kavatsevad kasutada ICS2 2. väljalaskesse integreeritud ANi (kavandatud kasutuselevõtt 1. märtsil 2023). Iirimaa ja Saksamaa märkisid, et saabumisteade ei ole kohaldatav.

- **Esitamisteate** rakendamise puhul on erandit taotlenud järgmised liikmesriigid: Austria, Belgia, Eesti, Hispaania, Horvaatia, Kreeka, Küpros, Luksemburg, Madalmaad, Malta, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Rumeenia, Slovakkia, Sloveenia, Taani, Tšehhi Vabariik ja Ungari.
- **Ajutise ladustamise** rakendamise puhul on erandit taotlenud järgmised liikmesriigid: Austria, Belgia, Eesti, Hispaania, Horvaatia, Kreeka, Küpros, Leedu, Luksemburg, Madalmaad, Malta, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Rumeenia, Slovakkia, Sloveenia, Taani, Tšehhi Vabariik ja Ungari.
- **Riiklike impordisüsteemide uuenduse** rakendamise puhul on erandit taotlenud järgmised liikmesriigid: Austria, Belgia, Hispaania, Kreeka, Küpros, Leedu, Luksemburg, Madalmaad, Malta, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Rumeenia, Taani, Tšehhi Vabariik ja Ungari. Need viivitused mõjutavad üleeuroopalist CCI projekti ja **eriprotseduuride 2. komponenti**, mille ajakava on sama mis riiklike impordisüsteemide uuendusel.

Komisjon hindas hoolikalt igalt liikmesriigilt saadud taotlusi ja nende esitatud põhjendusi seoses konkreetsete asjaoludega ning võttis vastu **rakendusotsused, millega antakse** taotluse esitanud liikmesriikidele piiratud ajavahemikuks (kuni 31. detsembrini 2023) **luba teha erandeid** seoses saabumisteate, esitamisteate, ajutise ladustamise ja riikliku impordisüsteemiga. Lisaks võimaldatakse riikliku sisenemisprojekti puhul rakendada meretranspordi suhtes järkjärgulist lähenemisviisi, et viia see kooskõlla liidu tolliseadustiku tööprogrammis ICS2 3. väljalaske jaoks ettenähtud tähtajaga.

Peale käesoleva iga-aastase eduaruande jaoks kogutud teabe **on mitu liikmesriiki teavitanud komisjoni eraldi ja ametlikult (eranditaotluse kaudu) viivitustest teistes (peamiselt üleeuroopalistes) projektides**, nagu on kajastatud sellele eduaruandele lisatud komisjoni talituste töödokumendis.

- **ICS2 2. väljalaske** rakendamise puhul on erandit taotlenud järgmised liikmesriigid: Austria, Eesti, Kreeka, Madalmaad, Prantsusmaa, Rumeenia ja Taani. Kreeka, Küpros, Madalmaad, Prantsusmaa ja Soome on teatanud **ICS2 3. väljalaskega** seotud viivitustest. Vt käesolevale aruandele lisatud dokumendi punktid 4.3.1 ja 4.3.2.
- **PoUSi 1. etapi** rakendamise puhul on järgmine liikmesriik teatanud kavandatavast kasutuselevõtu kuupäevast, mis on liidu tolliseadustiku tööprogrammis kindlaks määratud tähtajast hilisem: Kreeka. **2. etapi** puhul on Soome teatanud viivitustest süsteemi rakendamisel. Vt käesolevale aruandele lisatud dokumendi punkt 4.4.2.
- **CCI 1. etapi** rakendamise puhul on järgmised liikmesriigid teatanud kavandatavast töövalmiduse kuupäevast, mis on liidu tolliseadustiku tööprogrammis kindlaks määratud tähtajast hilisem: Kreeka, Prantsusmaa, Saksamaa, Soome ja Taani. **CCI 2. etapi** rakendamise puhul on Eesti ja Soome teatanud kavandatavast töövalmiduse kuupäevast, mis on tööprogrammis kindlaks määratud tähtajast hilisem. Vt käesolevale aruandele lisatud dokumendi punkt 4.5.2.
- **NCTSi 5. etapi** puhul on Austria, Leedu ja Madalmaad teatanud viivitustest süsteemi kasutuselevõtul. Vt käesolevale aruandele lisatud dokumendi punkt 4.6.2.
- **AESi 1. komponendi** rakendamise puhul on Austria, Rootsi ja Soome teatanud kavandatavast töövalmiduse kuupäevast, mis on liidu tolliseadustiku tööprogrammis kindlaks määratud tähtajast hilisem. Vt käesolevale aruandele lisatud dokumendi punkt 4.7.2.
- **GUMi 2. komponendi** rakendamise puhul on järgmised liikmesriigid teatanud kavandatavast töövalmiduse kuupäevast, mis on liidu tolliseadustiku tööprogrammis kindlaks määratud

tähtajast hilisem: Prantsusmaa ja Soome. Vt käesolevale aruandele lisatud dokumendi punkt 4.2.2.

Komisjon analüüsib ja jälgib olukorda eespool nimetatud projektide puhul väga tähelepanelikult ning võtab meetmeid oma toetuse suurendamiseks (vt allpool punkt 4.4).

Kokkuvõttes **ei ole enamik liikmesriike suutnud eelmistes aruannetes kirjeldatud riske nõuetekohaselt maandada ning riiklike sisenemis- ja impordiprojektide puhul, mille rakendamise tähtaeg on 31. detsember 2022, esines tegelikult viivitusi**. Viivitused nendes projektides võivad avaldada negatiivset mõju üleeuroopaliste süsteemide riiklike komponentide rakendamisele, kuna erinevate süsteemide kasutuselevõtt koondub veelgi lühema aja peale. Peale selle pärsivad need viivitused nii liikmesriikide kui ka ELi suutlikkust koguda asjakohaseid andmeid ja teha kriitilist andmeanalüüsi, mis kahjustab pettuste vastu võitlemisel tehtavaid ühiseid jõupingutusi. Liidu tolliseadustikus kaubandusele ette nähtud kasu, mis tuleneb tolliprotseduuride täielikust digiteerimisest ja kaubandust hõlbustavatest projektidest (nt CCI), realiseerub alles hilisemas etapis üleminekuperioodi lõpu poole.

4.4 Leevendusmeetmed

Seoses **riiklike projektidega** näitab liikmesriikide esitatud teave kavandamise ja edusammude kohta, et ANi/PNi/TSi, riiklike impordisüsteemide uuenduse ja eriprotseduuride 2. komponendi (NSP IMP) puhul on olukord 2022. aastal halvenenud võrreldes 2021. aastal kavandatuga.

Seda olukorda silmas pidades **on komisjon suurendanud liikmesriikidele antavat toetust mitme meetme abil**. Komisjon tegi tõhusamat järelevalvet, kogudes liikmesriikidelt sagedamini eduaruandeid ning korraldades edusammude ja kavandamise arutamiseks iga liikmesriigiga kahepoolseid kohtumisi juhtide tasandil. Liidu tolliseadustiku kohaste IT-süsteemide rakendamine on olnud enamiku peadirektori ja tema partnerite vaheliste kohtumiste ning liikmesriikide haldusametite peadirektoritega toimunud üldkoosolekute päevakorras pidevalt korduv teema. Liikmesriikidel soovitati võtta kõik vajalikud leevendusmeetmed ning esitada taotlused rahastuse saamiseks taaste- ja vastupidavusraha, et aidata kaasa tolli IT-süsteemide alasele tööle, kuid seda võimalust on kasutanud vaid mõni liikmesriik.

Komisjon **andis liikmesriikidele täiendavaid suuniseid** riiklike projektide rakendamiseks, näiteks koostades dokumendipaketi CCI kirjelduste taaskasutamise kohta riiklikes impordisüsteemides ning luues maksunduse ja tolliliidu peadirektoraadis kasutajatoe funktsiooni, mis tegeleb õiguslike, menetluslike ja tehniliste küsimustega¹⁰. Samuti tegi komisjon **igal kahepoolsel kohtumisel ettepaneku anda liikmesriikidele täiendavat toetust**. Liikmesriigid vastasid sellistele ettepanekutele süstemaatiliselt, et nende olukord on eriline ja asjaomased süsteemid on riiklikud süsteemid, millel on riiklikud eripärad, ning seetõttu ei ole komisjoni toetus tegelikult vajalik. Püüd kaasata rohkem sidusrühmi käimasolevatesse riiklikesse projektidesse võib isegi täiendavaid viivitusi põhjustada. Liikmesriigid ootavad komisjonilt toetust üksnes asjaomaste liidu tolliseadustiku kohaste rakendamistähtaegade läbivaatamiseks pärast seda, kui nad on esitanud ametliku taotluse erandite tegemiseks. Hoolimata sellest tagasisidest uurib komisjon aastatel 2023–2025 jätkuvalt võimalust pakkuda huvitatud liikmesriikidele täiendavat toetust, võimalik et tehes kättesaadavaks võimaluse konsulteerida ekspertidega sellistes valdkondades nagu juhtimine, projektijuhtimine, äriprotsesside muutuste juhtimine, hanked, teabevahetus jne. Liikmesriike, kes võivad olla sellisest nõustamisest või toetusest huvitatud, kutsutakse üles esitama komisjonile asjakohased taotlused.

Liikmesriigid on märkinud, et nad võtavad kasutusele järgmist liiki leevendusmeetmeid: välearendusmetoodika kasutamine, rohkemate arendustegevuste allhange või mitme tegevuse paralleelne teostamine, lisaressursside kaasamine, projektide jagamine mitmeks etapiks ja süsteemi rakendusala põhiosa prioriseerimine ning tarnijatega kokkulepitud töökorralduse võimalik muutmine, et tagada tõhusam arendusprotsess. Nendele meetmetele osutati nii riiklike kui ka üleeuroopaliste projektide puhul.

¹⁰ 21. veebruar 2022, viide: Ares (2022) 1297882.

Üleeuroopaliste süsteemidega seotud projektide puhul on komisjon jätkanud toetuse andmist liikmesriikidele ja seda suurendanud, luues uuenduslikud arendus- ja kasutuselevõtumehhanismid, täiustades juhtimist ning pakkudes üleeuroopalisi koordineerimis- ja järelevalveprogramme. Seda on täpsemalt käsitletud allpool.

Viivituste ohu vähendamiseks kasutab komisjon liidu tolliseadustiku kohaste elektrooniliste süsteemide arendamisel ja kasutuselevõtmisel paindlikku lähenemisviisi, eeskätt iga projekti tarkvaraarenduse etapis. See võimaldab komisjonile ja liikmesriikidele prototüüpimist, kiiremaid lahendusi ja tasakaalustatamat töökoormust. Seda meetodit kasutati esimesena AESi, NCTSi 5. etapi ja ICS2 projektides ning liikmesriigid ja kauplejad on selle heaks kiitnud. Lisaks on komisjon loonud mehhanismi kõigi sidusrühmade tõhustatud koostööks alates projekti algusest, et parandada ettevalmistava tegevuse kvaliteeti ning vältida probleeme otsuste tegemisel ja lisanõuete tekkimist projekti hilisemates etappides.

Tolli mitmeaastase strateegiakava (MASP-C) tulemustabeli alusel toimub jätkuvalt edusammude jälgimine, mis võimaldab komisjonil juba varajases etapis kindlaks teha võimalikud viivitused. Tulemustabeli vahe-eesmärkide lähtealused on MASP-C 2019 ja liidu tolliseadustiku 2019. aasta tööprogramm. Tulemustabel esitatakse liikmesriikidele (elektroonilise tolli koordineerimisrühm) ja kaubandusringkondadele (kaubanduskontaktide töörihm) teavitamise ja suunamise eesmärgil kord kvartalis.

Komisjon ei jälgi mitte ainult liidu tolliseadustiku tööprogrammis ja MASP-C-s kindlaks määratud projektide peamiste vahe-eesmärkide saavutamist, vaid kehtestab ka igale projektile konkreetsed vahe-eesmärgid (nt vahe-eesmärgid, mille täitmiseks peaksid kõik liikmesriigid olema lõpule viinud vastavustestamise). Sellist põhjalikku järelevalvet on vaja selleks, et detsentraliseeritud üleeuroopaliste süsteemide kasutuselevõtt oleks hõlpsasti hallatav ja kasutuselevõtu ajavahemiku pikendamise korral oleks võimalik vältida vanade ja uute süsteemide käitamise seotud lisakulusid.

ICS2 programmi rakendamiseks keskenduti **pärast ICS2 1. väljalaske edukat kasutuselevõttu** 2. ja 3. väljalaske sujuvale väljatöötamisele. Liikmesriigid teevad nüüd jõupingutusi 2. väljalaske õigeaegseks rakendamiseks.

Komisjon pakkus liikmesriikide ametiasutustele ja ettevõtjatele ICS2 2. väljalaske arendustegevuses järgmist tuge:

- spetsiaalse foorumi loomine ja spetsiaalsete veebiseminaride korraldamine, korduma kippuvate küsimuste abil antav tugi ning korrapärase ICS2 üleeuroopaliste koordineerimiskoosolekute korraldamine, kus osalevad kõik liikmesriigid, üksikettevõtjad, kutseühingud ja rahvusvahelised organisatsioonid;
- riiklike ja kaubanduse projektikavade põhjalik ja pidev järelevalve ja planeerimine, et tagada nende koosõla komisjoni keske planeerimisega asjakohaste IT-teenuste osutamise vahe-eesmärkide puhul; teavituskampaaniad, mille käigus teostatakse kogu ICS2 programmi rakendamise ajal eri tegevusi, sealhulgas ICS2 programmi käsitleva sisu loomine maksunduse ja tolliliidu peadirektoraadi veebisaidi jaoks, sotsiaalmeediakampaania korraldamine ning sidusrühmade ja mõjutajate vahetu teavitamine;
- veebipõhised koolitused ja koolitusmaterjalid;
- spetsiaalselt kolmandate riikide ettevõtjatele koostatud teabelehtede avaldamine, ettekanded maksunduse ja tolliliidu peadirektoraadi või kaubandusettevõtjate korraldatud üritustel, ICS2 2. väljalaske dokumentide kättesaadavaks tegemine CIRCABC avalikus raamatukogus.

Üleeuroopaliste **süsteemide NCTSi (5. etapp) ja AES** puhul jätkab komisjon riiklike haldusasutuste kvartaalse järelevalveprogrammiga ning kasutab põhilisi tulemusnäitajaid, et korrapäraselt hinnata edusamme ja probleemide võimaliku ilmnemise korral juhtida aegsasti tähelepanu riskidele. Selleks et toetada liikmesriike üleeuroopaliste süsteemide riiklike komponentide arendamisel ja kasutuselevõtul, lõi komisjon riiklike haldusasutuste koordineerimisprogrammi, mis hõlmab järgmisi tegevusi:

- spetsiaalne kasutajatugi;
- mitusada virtuaalset kohtumist ekspertide ja juhtidega tegevus-, kesk- ja kõrgema juhtkonna tasandil, et maandada liikmesriikide viivituste riske. Individuaalne toetus igale liikmesriigile, et

pakkuda neile tõrgeteta testimiskogemust, kiirendada nende valmisolekut ja maandada nende tehnilisi riske;

- koolitusprogramm, milles keskendutakse 2022. aastal vastavustestimist alustavate liikmesriikide esimesele lainele;
- kaubandusringkondade teavitamine liikmesriikide edusammudest ja kavadest;
- komisjon on andnud ECCG-le ja CPG-le aru liikmesriikide ja teiste ühistransiidiprotseduuri konventsioonile allakirjutanud riikide jätkuvatest edusammudest ning esitanud käesoleva aruande, milles antakse ülevaade riiklike koondkavade tulemuslikkuse põhinäitajatest. Komisjon on andnud alates 2021. aasta esimesest kvartalist välja kvartaalse konsolideeritud eduaruande nii NCTSi 5. etapi kui ka AESi ülemineku kohta.

Seoses **CCI 1. etapiga** julgustatakse liikmesriike, pidades silmas komisjoni korraldatud korduvate koosolekute tulemusi, valima õigel ajal oma IT-teenuse osutaja ja kavandama eelnevalt asutusesisesed ressursid, et anda piisavalt aega väljatöötamiseks, testimiseks ja kasutuselevõtuks. Samal ajal soovib komisjon, et CCN2ga ühenduvust katsetataks paralleelselt arendamisega või enne seda ning et vastavuse eeltestimine toimiks samaaegselt arendustegevusega.

Suurem osa liikmesriike uuendab kõiki oma tolli IT-süsteeme, viies need kooskõlla uute tolliprotsessidega, nagu on ette nähtud liidu tolliseadustikuga. Enamik liikmesriike kavatab üleeuroopaliste süsteemide puhul siiski endiselt järgida 1. detsembri 2023. aasta tähtpäeva. Liikmesriigid on teinud edusamme kirjelduste ja arendustegevuse valdkonnas, mõned on teinud vastavustestimisi ja teised on edenenud ühenduse loomisel kesksete teenustega. Enamik liikmesriike kavatab võtta CCI 1. etapi, AESi ja NCTSi 5. etapi kasutusele alles 2023. aasta viimases kahes kvartalis (selge nihe kasutuselevõtuperioodi lõpu poole). Seda arvesse võttes **nõutakse liikmesriikidelt viivituste korvamiseks erakorralisi jõupingutusi ja õigeaegset reageerimist**. Liikmesriikidel palutakse tagada oma riiklike projektikavade puhul läbipaistvus ning seada ühtlasi need projektid esikohale ja koostada nende talitluspidevuse tagamiseks n-ö plaan B.

5. KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED

Pärast liidu tolliseadustiku kohaste IT-süsteemide rakendamisel tehtud edusammude hoolikat hindamist (kasutades erinevaid vahendeid, nagu uuringud, kahepoolsed kohtumised, virtuaalkõned, riiklik planeerimine jne) võib märkida, et **liidu tolliseadustiku kohaste elektrooniliste süsteemide kasutuselevõtu tagamisel kindlaksmääratud tähtaegadeks seisavad liikmesriigid silmitsi viivituste ja probleemidega**. 2022. aastal keskenduti peamiselt saabumisteadet, ajutist ladustamist, esitamisteadet, riiklike impordisüsteemide uuendamist ja eriprotseduuride 2. komponenti käsitlevatele riiklikele projektidele, mille tähtaeg on liidu tolliseadustiku kohaselt aruandeaasta lõpus.

Eelmises aruandes tuvastatud riske silmas pidades on komisjon astunud samme, et jälgida põhjalikumalt riiklike projektide edenemist ning pakkuda liikmesriikidele riiklike impordiprotsesside ja -süsteemidega seoses toetust. **Enamik liikmesriike ei ole siiski suutnud eelmistes aruannetes kirjeldatud riske nõuetekohaselt maandada ning riiklike sisenemis- ja impordiprojektide puhul, mille rakendamise tähtaeg on 31. detsember 2022, esines tegelikult viivitusi**. Võttes arvesse rakendamise edenemisel ilmnenud tagasilööke, on paljud liikmesriigid teatanud viivitustest nendes projektides ja esitanud komisjonile ametliku taotluse erandite tegemiseks kooskõlas liidu tolliseadustiku artikli 6 lõikega 4, paludes pikendada süsteemide kasutuselevõtu tähtaegu. Liikmesriigid on teatanud, et nende viivituste olulisimad põhjused olid ressursside piiratus, projektide ja nende integreerimise keerukus, arvukad kohustused, mida tuleb tollisüsteemide kaudu täita, lepingulised küsimused ja mõne välise teguri, nagu COVID-19 pandeemia, Brexiti ja Ukrainas toimuva sõja mõju tollile. Komisjon hindas iga liikmesriigi esitatud erandite taotlusi ja põhjendusi hoolikalt, võttes arvesse konkreetseid asjaolusid. Selle tulemusena kiideti heaks paljud (mitte kõik) liikmesriikide erandite taotlused, mis kajastuvad vastavates

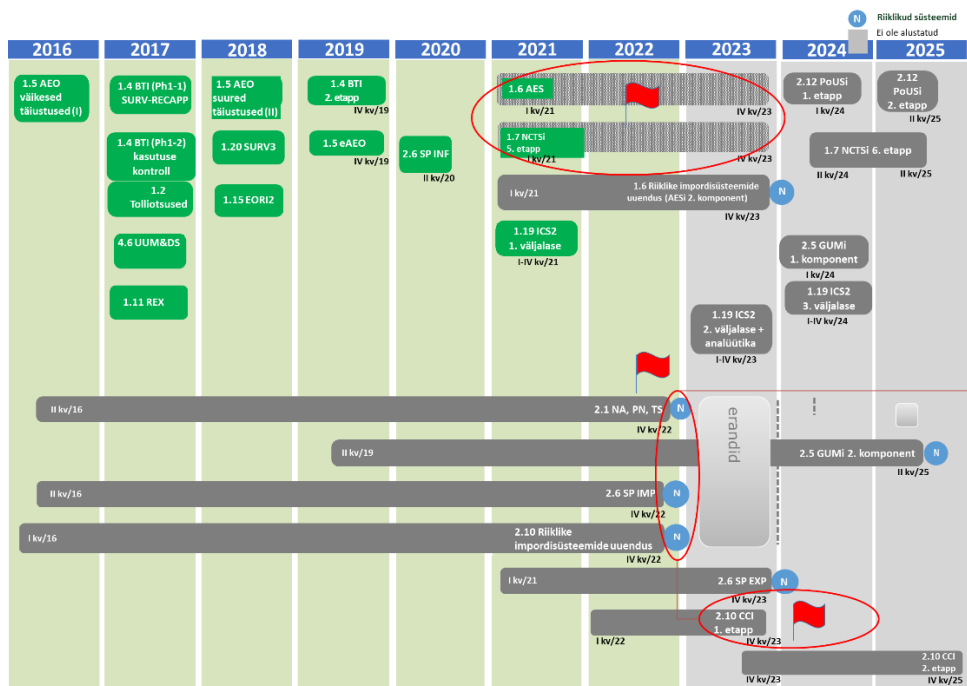
komisjoni rakendusotsustes¹¹ sisenemise ja/või impordiga seotud riiklike süsteemide kohta. Viivitused nende riiklike süsteemide kasutuselevõtul seavad ohtu ülejäänud üleeuroopaliste süsteemide õigeaegse kasutuselevõtu, kuna erinevate süsteemide kasutuselevõtt koondub lühema aja peale ja nihkub lõpptähtajale lähemale.

Võrreldes eelmise aastaga **mõjutavad viivitused ka üleeuroopalisi süsteeme**: liikmesriigid teatasid viivitustest ICS2 2. väljalaske, CCI 1. etapi, AESi ja NCTSi 5. etapi arendamisel. Seda arvesse võttes on üleminekuperioodid, mille liikmesriigid on oma kaubandusringkondadele välja pakkunud, nn suure ülemineku pealesurumise tõttu üha kokkusurutumad, kui mitte täiesti kärbitud. See mõjutab kaubandusringkondade käimasolevaid ettevalmistusi uute süsteemide ja nende tolliliideste rakendamiseks, samal ajal kui liidu tolliseadustiku digipöördest ja sellistest projektidest nagu CCI tulenev tegelik kasu kaubandusele realiseerub alles hilisemas etapis, liidu tolliseadustiku kohase üleminekuperioodi lõpu poole. Pikem üleminekuperiood mõjutab negatiivselt ka õigel ajal valmisoleku saavutanud liikmesriike ja mitmes liikmesriigis tegutsevaid kauplejaid, võttes arvesse ühtlustamise puudumise pikalevenimist.

Liikmesriigid peavad oma strateegiad, ressursid ja juhtimisviisid ümber hindama, et vältida viivituste edasist ülekandumist teistele projektidele.

Üksikasjalikum teave iga projekti kavandamise ja seisu kohta on esitatud koos käesoleva aruandega avaldatavas komisjoni talituste töödokumendis. Allpool joonisel 4 on esitatud kokkuvõtlik ülevaade kavandamisest ja edusammudest ning esiletõstetud riskidest.

¹¹ Komisjoni 1. veebruari 2023. aasta rakendusotsus (EL) 2023/235, millega lubatakse teatavate liikmesriikide poolt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 952/2013 kohaselt taotletud erand kasutada merelaeva või õhusõiduki saabumisest teatamiseks ette nähtud teabe vahetamiseks ja säilitamiseks muid vahendeid kui elektroonilised andmetöötlusvahendid. Komisjoni 1. veebruari 2023. aasta rakendusotsus (EL) 2023/234, millega lubatakse teatavate liikmesriikide poolt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 952/2013 kohaselt taotletud erand kasutada liidu tolliterritooriumile toodava kauba esitamisteatega seotud teabe vahetamiseks ja säilitamiseks muid vahendeid kui elektroonilised andmetöötlusvahendid. Komisjoni 1. veebruari 2023. aasta rakendusotsus (EL) 2023/236, millega lubatakse teatavate liikmesriikide poolt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 952/2013 kohaselt taotletud erand kasutada tollile esitatava liiduvälise kaubaga seotud ajutise ladustamise deklaratsioonide kohta teabe vahetamiseks ja säilitamiseks muid vahendeid kui elektroonilised andmetöötlusvahendid. Komisjoni 1. veebruari 2023. aasta rakendusotsus (EL) 2023/237, millega lubatakse teatavate liikmesriikide taotletud erand kasutada Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 952/2013 (millega kehtestatakse liidu tolliseadustik) artiklites 158, 162, 163, 166, 167, 170–174, 201, 240, 250, 254 ja 256 sätestatud liidu tolliterritooriumile toodud kauba tollideklaratsiooniga seotud teabe vahetamiseks ja säilitamiseks muid vahendeid kui elektroonilised andmetöötlusvahendid.

Kõrge prioriteet, võttes arvesse liidu tolliseadustiku alusmääruses sätestatud 31.12.2022 tähtaega

Joonis 4. Liidu tolliseadustiku tööprogrammiga ette nähtud projektide kavandamine

Liikmesriigid ja komisjon jätkavad tööd selle nimel, et saavutada õigusaktidega ettenähtud tähtajad, kusjuures mõlemad pooled hoiavad teineteist ja kaubandusringkondi korrapäraselt kursis tehtud edusammudega. Tuleks märkida, et hoolimata tekkinud viivitustest näitavad liikmesriigid üles tugevat taht ja teevad suuri jõupingutusi, et võtta probleemide lahendamiseks täiendavaid leevendusmeetmeid.

Komisjon jätkab liidu tolliseadustiku rangemate aruandlusnõuete, üleeuroopaliste süsteemide kvartaalsete järelevalve- ja koordineerimisprogrammide ning liikmesriikidega peetavate üld- ja kahepoolsete kohtumiste kaudu olukorra korrapäraselt jälgimist, et saavutada liidu tolliseadustiku kohaste IT-süsteemide edukas rakendamine 2025. aasta lõpuks.

Komisjon kaalub ka muid konkreetseid meetmeid liikmesriikidele antava toetuse suurendamiseks eelseisvatel aastatel, näiteks pakudes tehnilist abi.